

NASLOV ORIGINALA:

Igor Sibaldi

Come non essere stupidi: *Esercizi di anticonformismo*

© 2025 Mondadori Libri S.p.A., Milano

Za izdanje na srpskom jeziku © Publik praktikum 2026

ZA IZDAVAČA:

Marko Sabovljević

UREDNIK:

Marina Sabovljević

PREVOD:

Gordana Subotić

LEKTURA I KOREKTURA:

Lidija Cenić

DIZAJNER KORICA:

Siniša Subotić

ŠTAMPA:

Alpha print, Zemun

TIRAŽ:

1.000

IZDAVAČ:

Publik praktikum, imprint Harmonija

Dobrovoljačka 10/I, Zemun

office@publikpraktikum.rs

011/4202 544; 011/4202 545

GODINA IZDANJA:

2026

Sva prava su zadržana. Nijedan deo ove knjige ne sme se kopirati ni prenositi u bilo kom obliku ili bilo kojim sredstvima, elektronskim ili mehaničkim, uključujući foto-kopiranje, snimanje ili bilo koji sistem za skladištenje i pretraživanje informacija, bez pismenog odobrenja izdavača.

IGOR SIBALDI

**KAKO
NE BITI
GLUP**

HARMON**IA** NIJA

Sadržaj

Prvi deo

PRAKSA

Šta je glupost?	11
Šta je glupost	13
Glup u kom smislu?	15
Komunikacija	17
Politika	19
Samoodbrana	21
Stepeni straha	23
Upozorenje o psihologiji i društvu	26
Spoljašnja orijentacija	28
Vođe	29
Unutrašnja orijentacija	32
Zaboravljanje	35
Autoritet	37
Pobuna	38
Fanatizam	39
Bogatstvo	41
Činjenice	42
Rad	42
Funkcije leve i desne strane	45
Prošle epohe	47
Vreme	50
Prošla životna doba	52
Gramatički infinitiv	54
Autsajder	56
Narod	57
Objašnjenje ironije	60

Osećaj za prepreku	62
Grupno mišljenje	63
Prevazilaženje prepreka	66
Čuvena rezilijentnost	67
Pažnja	69
Ja	71
Dvanaest verzija „ja”	73

Drugi deo

TEORIJA

Ja u psihologiji	79
Slučaj Jung	83
Ako, međutim	89
Big Five	91
Personality.	91
Zašto nije dovoljno?	96
Sopstvo	98
Sopstvo?	101
Objašnjenje jungovske <i>Anime</i>	103
Anātman	104
Objašnjenje ništavila	106
Opredmećivanje	108
Lakoća	110
Duša koju treba mrzeti	112
Pavle i Franjo	114
Večnost	116
Pravda	118
Drugi životi	120
Strah od kraja	122

Epilog

AUTOANALIZA I ANALIZA LJUDI

Test	127
Za komunikaciju: Izražavaš li ono što osećaš?	129
Za samoodbranu: Čega se tačno plašiš?	130

Za spoljašnju orijentaciju: Možeš li još uvek da se osećaš udaljeno od nečega?	131
Za unutrašnju orijentaciju: Koliko njih ti deluje tajanstveno?	132
Za autoritet: Siguran si da si u nečemu u pravu?	133
Za bogatstvo: Želiš <i>job</i> ili <i>work</i> ?	134
Za prošle epohe: Još uvek osećaš gorčinu?	135
Za prošla životna doba: I dalje govoriš o sebi drugačije nego što govoriš o drugima?	136
Za autsajdera: Još uvek ti se čini da nemaš dovoljno energije?	137
Za osećaj za prepreku: I dalje se mučiš da postaviš nove ciljeve?	138
Za prevazilaženje prepreka: Imaš li ili tražiš prepreke koje te obeshrabruju?	139
Za pažnju: Primećuješ li?	140
Kompenzacije	141
Posle Hrista	143
Uništitelji	144
Putnici kroz vreme	146
Gurui	147
Podnosilac ostavke	148
Najkompenzovanija	149
Imigranti	150
Odsutan	151
Osuđenici	152
Čuveni sportisti	153
Ja	154
<i>Napomena</i>	155

Prvi deo
PRAKSA

Šta je glupost?

Reč „glup” rano je ušla u naš lični rečnik. Već sa četiri godine znali smo kako deluje na nas kad nam je kažu, znali smo tri njene najgrublje nijanse:

„Glupane!”

„Glup si!”

„Ti si glupan.”

„Glupane!” je znak za uzbunu. Znači: pazi, prekoračuješ psihološki prag koji ni za koga nije dobar i s kojeg je teško vratiti se.

„Glup si” predstavlja dijagnozu. Znači: prešao si taj prag, u neprilici si, ne pogoršavaj, potraži pomoć i nadajmo se najboljem.

„Ti si glupan” predstavlja osudu. Znači: u svetu postoje glupaci, nesrećna i tupa svetina koja samo pravi štetu, a ti si jedan od njih.

Rano smo naučili da to kažemo i za druge ljude:

„On je glupan.”

Izgovoriti tu rečenicu pruža olakšanje jer podrazumeva: Ako sam primetio da je on glup, postoji velika verovatnoća da ja nisam.

Još od detinjstva to olakšanje i strah da ćemo preći prag gluposti ili pak stid kad mislimo da smo ga prešli, predstavljali su toliko snažne emocije da smo poverovali da znamo šta je glupost. Da poverujemo u to, navela nas je i činjenica da kad bismo upotrebili tu reč, niko nije pitao: „Ali u kom smislu glup?” Ni sami sebi nismo postavljali to pitanje iz straha da ne ispadnemo glupi.

Da smo se zapitali, zbunili bismo se. Precizno opisati šta mislimo kad kažemo „glupost” teško je kao što je teško objasniti

ukus jagode. Reći: „Pa biti glup znači ne biti inteligentan”, isto je kao da kažemo da jagoda nema ukus trešnje. Ne kao trešnja, ali kakav? Glupan nije inteligentan, šta je onda?

Jednako je teško, ali razlozi su različiti. Kad govorimo o jagodama, reč je o lingvističkoj praznini: nedostaju odgovarajuće reči kojima bismo opisali prijatan ukus koji nam je svima poznat. Glupost bi se pak i te kako mogla opisati, što ćemo videti u narednom poglavlju, kad se ne bi umešala kočnica društvene prirode: „glup” je *konvencionalna reč*, kao što je „narod”, „politika” itd. A konvencionalne reči su kao pravila igre: treba ih bespogovorno prihvatiti ne produbljujući ih, samo zato što ih svi koriste. Kao što u šahu nema svrhe znati zašto se lovac kreće samo dijagonalno (i bilo bi besmisleno pitati), isto tako, da bismo rekli da je neko glup ili iz straha da ne ispadnemo glupi, nema potrebe da precizno znamo šta je glupost, stoga niko to i ne pita.

Igra u kojoj se koriste konvencionalne reči kao što su „narod”, „politika”, „glup” i mnoge druge zove se prilagođavanje. Počinje rođenjem i nikad se ne završava. Nije naročito zahtevna, nije zabavna i oni koji u njoj učestvuju ne smatraju je igrom već neophodnom svakodnevnom aktivnošću. Ima onih koji kažu da više šteti nego što koristi, neki je pak nazivaju konformizmom.

Još jedna igra, zahtevnija i još manje zabavna, jeste rat, a i on je pun konvencionalnih reči („neprijatelj”, „naređenje”, „vojnik”, „civil” itd.), koje je strogo zabranjeno preispitivati dok traje igra. Naime, kad bi se osporavale *tokom rata*, rat bi se zaustavio, a igrači obrukali.

Uglavnom je tako s konvencionalnim rečima: dozvoljavaju nam da govorimo o onom obaveznom, ne razmišljajući o njemu.

A ovo je pre svega knjiga protiv konvencionalnih reči.

PITANJE: „Da li je ‘narod’ konvencionalna reč?”

ODGOVOR: „Da, malo kasnije ćemo govoriti o tome.”

Šta je glupost

Dakle, glupost: od latinskog *stupeo*, „ostajem nepomičan”. Glupan (*stupidus*) može izgledati kao neznalica, blesan, imbecil, luda, budala, kreten, idiot, govno, balvan, slabić, ali ne nužno. Glupan je samo neko ko se povremeno zaustavi jer ne zna da reaguje onako kako treba u okolnostima koje drugima izgledaju jednostavno.

Da razjasnimo detaljnije.

Neznalica je neko ko nešto ne zna. I glupan može da bude velika neznalica; ali nisu sve neznalice glupe. Neki su preduzimljivi, briljantni i sigurni u sebe jer ih neznanje štiti od sumnji. I preziru i sažaljevaju glupana (*stupidus*).

Blesan je neko ko oskudeva u inteligenciji (njegova inteligencija je oslabila); ali on to može da ne zna, štaviše, lako je moguće da ne zna, a u tom slučaju bi mogao, baš kao neznalica, da uspe u životu, osećajući se uvek na visini okolnosti na koje nailazi – za razliku od glupana (*stupidusa*).

Imbecil je onaj koji ne zna sâm da se snađe: nema *becillum*, što na latinskom znači „podršku” na koju bi se oslonio; ali ništa strašno, dovoljno je da imbecil nađe nekoga ili nešto na koga će se osloniti – rođaka, bračnog partnera, veru, ideal, niz opštih mesta – i prevazići će svaku poteškoću: *stupidus* ih ne pronalazi, ali ih i ne traži.

Luda znači beznačajan, to jest banalan, neoprezan, neko koga je lako prevariti; lude su uvek činile većinu: *Vulgus vult decipit*, „ljudi žele da budu prevareni”, rekao je, prikladno, jedan kardinal pre pet vekova, a i danas bi bio u pravu; štaviše, od pre nekoliko decenija lude imaju podršku s više strana,

jezik medija, ideologije, recepti za sreću po njegovoj su meri: danas su lude više nego ikada nešto uobičajeno; *stupidus* nisu.

Budala je neko koga je slomilo nekakvo loše iskustvo, to jest, bezveznjak s biografijom koja bi mogla da zainteresuje psihologe: za njega važi isto što i za lude.

Kreten je reč koja potiče iz francuskog: nastala je od *crétin*, „oštećen“, „urođeno manjkav“. To je okrutna uvreda za „nepopravljivo tupog“; nikad nisam upoznao nikoga ko bi je zaslužio.

Idiot (od grčkog *ídios*, „poseban“, „izuzetan“); to je onaj za koga kažemo da je svet za sebe i često razmišlja na načine jasne samo njemu. *Idiot* je retko *stupidus*: *stupidus* ne traži osamu i, pre svega, malo razmišlja.

Govno je lukavi i zlonamerni licemer, stručnjak kad treba da iskoristi tuđe teškoće. Fekalni izraz upozorenje je da se držimo podalje od njega; *stupidus* nije lukav, ako se i okoristi, to je obično slučajno.

Balvan je nestalan, stoga nesređen, nepouzdan; u italijanskom se sinonimi ovog izraza (*piolo* i *pirla*) povezuju s tipično muškom sklonošću da prenagle i potpuno pogrešno razumeju okolnosti. *Stupidus* nije tako predan tumačenju značenja, on je stidljiv.

Slabić, *kukavica*, ima problema i neprilika samo ako ne ograniči svoja druženja na kukavice; *stupidusu* nije prijatno ni među njima, kao ni među drugim glupanima.

Stupidus ispoljava drugačiju odliku, svojstvenu njemu, osim onih koje sam pomenuo: nikad nije potpuno glup; naimе, niko se ne ukoči u svim okolnostima, nesposoban da reaguje. U nečemu smo glupi, u nečemu nismo. Glupan može povremeno da bude i veoma inteligentan.

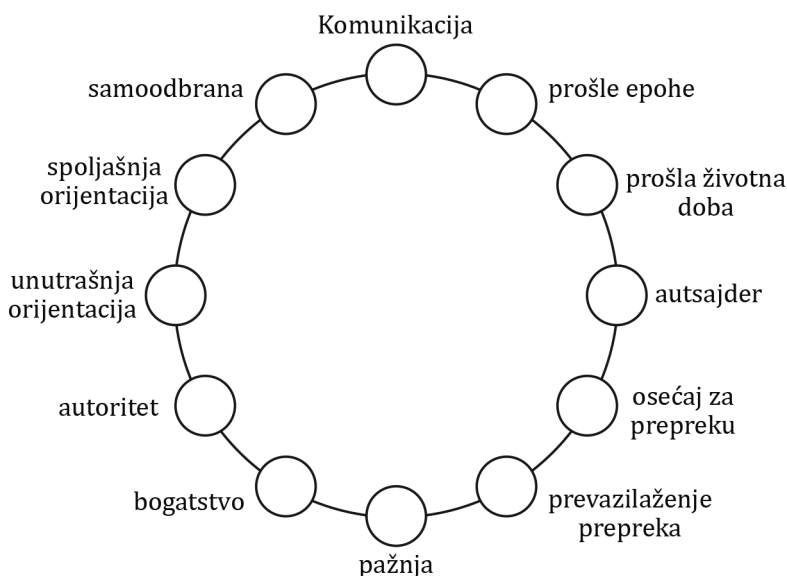
I to zna.

PITANJE: „Zna, znači da je tužan?“

ODGOVOR: „Obično jeste.“

Glup u kom smislu?

Postoji dvanaest oblasti našeg iskustva u kojima možemo biti glupi; bar ih ja nisam otkrio više. U pitanju su sledeće oblasti:

Nazovimo ih funkcijama. Svi imaju sve funkcije, a sve one doprinose oblikovanju našeg ličnog sveta. Spoznajemo, delujemo, razmišljamo, želimo, sećamo se i zaboravljamo posredstvom tih funkcija na sledeće načine:

Komunikacija je staviti do znanja (čak i samima sebi) da postojimo i šta postoji za nas;

Samoodbrana je strah i odsustvo straha;

Spoljašnja orijentacija je spoznaja kuda idemo i gde se nalazimo;

Unutrašnja orijentacija je spoznaja o tome kako znamo ono što znamo i kako da saznamo još više;

Autoritet je naš i autoritet drugih;

Bogatstvo je ono što dopuštamo sebi;

Odnos prema prošlim epohama ono je što nas zanima o proteklim pokolenjima;

Odnos s prošlim životnim dobima je ono što nam je važno iz proživljenog;

Funkcija autsajdera je naša sposobnost da se odvojimo od drugih;

Osećaj za prepreku je spoznaja o tome šta nas zaustavlja i zašto;

Funkcija prevazilaženja prepreka je spoznaja o tome kako i zašto želimo da idemo napred;

Pažnja znači primetiti do čega dovode ili ne dovode druge funkcije.

U narednim poglavljima objasniću kako da analizirate ovih dvanaest funkcija koje stvaraju stvarnost i ono što nije stvarno. Moćne su koliko i osetljive, lako se blokiraju, „zaglipe”; srećom, za svaku njihovu blokadu, ako je primetimo, postoji rešenje. Ono što sam nazvao igrom prilagođavanja, uz njene konvencionalne reči, utiče na svaku od ovih funkcija: videćemo kako u nizu digresija. Dobićemo složenu sliku načina stvaranja onoga što svakodnevno stvaramo (i što je obično premalo).

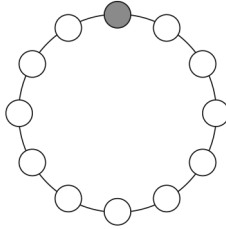
PITANJE: „Zašto si te funkcije poređao ukруг?”

ODGOVOR: „Zato što oblikuju naš horizont, kao i zbog nekoliko teorijskih razloga o kojima ću govoriti u drugom delu knjige.”

PITANJE: „To jest, svako od nas je u tom krugu?”

ODGOVOR: „Da.”

Komunikacija

Izražavam li ono što osećam?

Šta je komunikacija i koliko je važna, svi znaju; šta je svakodnevno sprečava (zaglupljuje) manje je poznata tema i krajnje neodložna.

Da mi je nepoznata reč „gladiola“, ne bih znao da gledam u gladiolu kad bih je video. Ne kažem da gladiole ne bi postojale za mene; svakako bih ih video, mogao bih da ih naručim u nekoj cvečari: „Dajte mi sedam ovih cvetova.“ Mnoge stvari postoje iako ne znamo kako se zovu, ali o onome što ne znamo, ne možemo govoriti ako nam nije pred očima.

Dakle, što manje reči znamo, manje možemo da razgovaramo, planiramo, želimo. Što manje reči znamo, više smo zatvoreni u „ovde i sad“.

OVDE I SAD: Okolnosti i izraz drag, u prošlosti, desničarskim misliocima (direktno povezan s fašističkim geslom „baš me briga“, koje se pripisuje D’Anunciju). Danas se sviđa sledbenicima različitih struja jeftine duhovnosti i ponekom psihologu. Samo po sebi, ovde i sad je vremen-sko-prostorna dimenzija robova – to jest, onih koji nemaju perspektivu u pogledu budućnosti i ne pridaju važnost prošlosti, prema tome, ne pridaju važnost ni prijateljstvu, ljubavi i drugim vezama koje se godinama učvršćuju. Onaj ko se zatvara u ovde i sad, neizbežno je prepušten drugima koji znaju da gledaju malo dalje.

Uz malo reči koje su nam na raspolaganju ovde i sad, komunikacija je oskudna, a um opterećen onim što nije rešio, onim što nije rekao drugima i sebi: sopstvene greške možemo se osloboditi samo ako znamo precizno da objasnimo kako i zašto je to greška; svoju darovitost možemo iskoristiti utoliko više ukoliko uspemo da objasnimo, pre svega sebi, a onda i drugima, iz čega se ona sastoji. U suprotnom ćeš se zaustaviti, a to je glupost.

Jadno je stoga stanje onoga ko ima siromašan aktivni rečnik.

AKTIVNI REČNIK: broj izraza koje jedinka zna da koristi ne naprežući pamćenje. Na primer, „sto” i „stolica” deo su svačijeg aktivnog rečnika; ali „egzistencijalno” je deo aktivnog rečnika samo nekih ljudi.

Naš aktivni rečnik je egzistencijalni faktor: označava *prostorno-vremensku širinu sveta u kojem možemo da nađemo pravac (ili možda da se izgubimo)*; što više reči znaš ispravno da koristiš, veći je svet koji imaš na raspolaganju i bolje ti je. Ako je sposobnost komunikacije umanjena, neizražene strasti i želje troše nam snagu i, na duže staze, volju za životom. Ako je sposobnost komunikacije dobro razvijena, naše strasti i želje nas hrane.

Srećom, ne postoji aktivan rečnik koji nije lako proširiti: dovoljno je naučiti više zanimljivih reči i iz svog aktivnog rečnika ukloniti izraze koji ništa precizno ne znače. Dve stvari idu ruku podruku: za svaku beskorisnu reč koju uklonimo, treba da otkrijemo ili ponovo otkrijemo drugu – preciznu, snažnu, plodnu.

U praksi, to znači da se treba pitati, za bilo koju reč koja nam budi znatiželju: „Šta ona znači za mene? Šta je za mene?”, ne pridajući važnost tonu onoga ko je izgovara niti smislu koji drugi (uključujući i loše rečnike) žele da joj daju.

Na primer, reč „politika”, koja je, kao što znamo, konvencionalna, zapravo izuzetno konvencionalna.

Politika

Šta je politika? Neko ko je *stupidus* u funkciji komunikacije mogao bi odgovoriti: „Tja, zna se šta je politika. Svi govore o njoj.”

Da, ali šta je ona?

„Šta je politika? Ma to je ono čime se bave političari.”

A čime se bave političari?

„Bave se politikom.”

Poznajem ljude koji ne bi odmakli dalje od te cirkularne definicije. I sâm sam se zadovoljavao njima do četrnaeste godine, čak i kasnije u nekim periodima.

Ali ako razmislimo o tome (ne tražeći definiciju na internetu, što bi zaustavilo razmišljanje), doći ćemo do priznanja da reč „politika” znači „upravljanje”. I zaista, cilj svakog političara je da obezbedi sebi mogućnost da upravlja određenim brojem ljudi.

„Politika” je, dakle, eufemizam, budući da „upravljanje” ostavlja loš utisak: ne bi mi bio simpatičan neko ko bi da upravlja bližnjim, ne bi me zanimalo šta govori, ne bih glasao za njega. Ali budući da političar nije ništa drugo, reč „politika” je neprecizna, zavaravajuća i treba je ukloniti iz aktivnog rečnika.

PITANJE: „U svakom slučaju, ne može se bez onih koji upravljaju nama. Ta dominacija je nužna. Ili nije?”

ODGOVOR: „Da, zasad je tako. Ali bolje je koristiti reč ‘upravljanje’, a ne ‘politika’: više ćeš reći. A mogao bih odmah da dâm još desetine primera konvencionalnih reči, što ću kasnije i uraditi, ali zasad ti nastavi. Imaš sve što ti je potrebno: svoj zdrav razum.”

ZDRAV RAZUM: urođena sposobnost da naslutimo osnovna načela saznanja, kao što su individualna sloboda, dobro, istina. Suprotan je od takozvanog rasuđivanja – sposobnosti da razumno razmišljamo o konvencijama, koju polako stičemo.

Pročišćavanje ličnog rečnika daće nam dobre egzistencijalne rezultate i ako se ne obeshrabrimo, rasteraće mentalnu maglu.

Pošto ste iz svog aktivnog rečnika uklonili poneku nepreciznu reč (i možda se zbog nje nasmejali), može se dogoditi da prestanete da tražite druge jer biste se zbog toga što ste je izbacili osećali jedinstveno i usamljenije među ljudima s kojima se družite, a kojima su te reči uobičajene. Divno je biti jedinstven, neprijatno je biti sâm i lako je pomešati te dve okolnosti. Naročito danas.

Danas vlada konformizam kakvog protekla tri stoleća nije bilo na Zapadu. U vremenima konformizma izjednačavaju se ono što je dozvoljeno reći i ono što ogromna većina veruje da misli i želi da čuje. To jest, ako reči kao što je „politika” truju komunikaciju, većini tako odgovara. Ako to zaustavlja inteligenciju, to jest dovodi do gluposti, niko se ne žali. A ako neko odbije da koristi reč „politika”, preti mu opasnost da ispadne idiot jer se ne prepušta kolektivnoj struji i govori ono što većini deluje čudno.

Sa druge strane, ne mora ni da govori. Na osnovu njegovog držanja, pogleda, izvijanja usana, ćutanja, na osnovu svega što je njegova neverbalna komunikacija, shvatiće se da je neprikladan on ili drugi – i jedna i druga mogućnost biće nepodnošljive. Neprijatno je biti nepodnošljiv.

Iz toga proističe sledeći paradoks: popravljanje, obogaćivanje ili učvršćivanje sopstvene komunikacione funkcije pogoršava društvene odnose. Kad je reč o komunikaciji, treba izabrati: biti „unutrašnje” glup ili izgledati neprikladno većini; nemati ništa da kažeš sebi ili odustati od nade da će te razumeti.

PITANJE: „Ali zar psihologija ne treba da rešava probleme? Ovo je knjiga iz psihologije, a ti ovde stvaraš probleme.”

ODGOVOR: „Psihologija uglavnom rešava probleme, a umnogome ih i uklanja. Ali ne odgovara nam ni jedno ni drugo. Šta je za tebe problem?”

PITANJE: „Smetnja, zar ne?”

ODGOVOR: „Smetnja je smetnja. Reč ‘problem’ potiče od grčkog *pro*, što znači ‘napred’ i *blema*, što ukazuje na čin ‘bacanja daleko’. Imamo problem kad se pogled ili želja bace dalje nego obično. Rimljani su grčku reč *προβλημα* preveli doslovno kao *proiectum*, ‘projekat’. Bolje je ne rešavati i ne uklanjati sopstvene projekte već ih shvatiti ozbiljno i pustiti da nas vode.”